

1940–2000 m. publikacijų apie Tado Vrublevskio gyvenimą ir veiklą apžvalga

JADVYGA KULIKAUSKIENĖ

Lietuvos mokslų akademijos biblioteka

Tadas Vrublevskis, įžymus savo laiko advokatas, visuomenės ir kultūros veikėjas, bibliofilas, gyveno Lietuvai gana sudėtingu istoriniu laikotarpiu – tai buvo lietuviškos spaudos ir švietimo lietuvių kalba draudimas Rusijos imperijos valdymo metu, kova dėl jos atgavimo, Pirmojo pasaulinio karo bei revoliucijų metai, Lenkijos intervencija Vilniaus krašte. Tas laikas formavo T. Vrublevskio asmenybę, jo politines ir žmogiškąsias nuostatas. Humaniškumas, užuojauta, noras padėti nuskriaustiesiems, mintys apie visų Lietuvoje gyvenančių tautų lygiateisiškumą ir gerovę galbūt ir lėmė sprendimą per visą gyvenimą įgytą turtą palikti ateities kartoms. T. Vrublevskio sukauptos knygos, rankraščiai ir kitos kolekcijos padėjo pagrindą Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai, kurios fondais naudojasi dabar ir ateityje naudosis dešimtys tūkstančių mūsų Respublikos, Vilniaus miesto bei kitų šalių skaitytojų – studentų, dėstytojų, įvairių sričių specialistų ir mokslininkų.

T. Vrublevskio asmenybei, jo veiklai, pažiūroms, sukauptų kolekcijų apžvalgai per 60 metų skirta 115 publikacijų lietuvių, lenkų, rusų, baltarusių ir anglų kalbomis. Daugiausia publikacijų – 69 – yra lietuvių kalba, lenkų kalba – 39, rusų kalba – 7, baltarusių ir anglų kalba – po 1. Pažymėtina, kad per 50 metų, t. y. nuo 1940 iki 1990 m., pasirodė 61 publikacija, o tik per 10 metų (1991–2000 m.) – 54. Gausiausi publikacijų kiekiu buvo 1996 m. – 14 ir 1998 m. – 11.

Apžvalgos objektas – tai viena biografinė apybraiža, išėjusi atskiru leidiniu, ir žinutės, straipsniai laikraščiuose, žurnaluose ir rinkiniuose, moksliniai tyrinėjimai tęstiniuose leidiniuose, atsiminimai ar paminėjimai kitoms problemoms skirtose knygose, studijose.

Apžvelgiamas publikacijas sąlygiškai galima suskirstyti į 5 grupes: tai enciklopediniai leidiniai, atsiminimai, biografinio pobūdžio publikacijos, istoriniai tyrinėjimai ir įvairios paskirties publikacijos, kuriose T. Vrublevskis yra vienaip ar kitaip paminėtas.

Apžvalgoje nepateikiu visų T. Vrublevskio biografinių duomenų bei jo veiklos epizodų, o tik publikacijų autorių skirtingai išryškintus gyvenimo ar veiklos momentus.

Enciklopediniai leidiniai. Pagrindiniai T. Vrublevskio gyvenimo ir veiklos faktai yra atspindėti 5-iose enciklopedijose bei 6-iose enciklopediniuose leidiniuose. Tai iševijos parengtoje *Lietuvių enciklopedijos*, išleistos Bostone 1959 m. 17-ame¹⁸ ir 1966 m. – 34-ame²⁴ tomuose; *Lietuviškos tarybinės enciklopedijos* 12-ame⁴⁶, išleistame 1984 m., *Mažosios lietuviškos tarybinės enciklopedijos* 3-iaame tome³⁰, išleistame 1971 m., *Tarybų Lietuvos enciklopedijos* 4-ame tome⁵² bei 1997 m. Varšuvoje išėjusios *Nowa encyklopedia powszechna* 6-ame⁹⁷ tome.

Biografiniai duomenys, pabrėžiant T. Vrublevskio pastangas kaupti knygas ir kitas kolekcijas, pateikiami knygotyrai skirtuose enciklopediniuose leidiniuose: 1971 m. Lenkijoje išleistoje *Encyklopedia wiedzy o książce*³¹ ir 1972 m. *Słownik pracowników książki polskiej*³² bei 1997 m. Vilniuje išleistame enciklopediniame žodyne *Knygotyra*⁹⁵. Įdomūs faktai iš T. Vrublevskio veiklos yra pateikiami buvusio valstybinės E. ir E. Vrublevskių bibliotekos direktoriaus S. Burhardto straipsnyje enciklopediniame leidinyje *Słownik pracowników książki polskiej*³². Jis rašo, kad

T. Vrublevskis, įkūręs „šubravcų“ draugiją, jos narius įgaliojo rinkti knygas būsimai viešajai bibliotekai, o kartais ir už advokato darbą savo honorarą imdavo knygomis.

T. Vrublevskio atminimo įamžinimas pažymėtas 1993 m. Lenkijoje, Olštine, išleistame M. Jackevičiaus (Jackiewicz) vadove *Wileńska Rossa*^{70,71} bei 2000 m. Vilniuje išleistame A. R. Čaplinskio sudarytame vadyne *Vilniaus gatvės*¹¹⁵.

Atsiminimai. XX a. 1-ojo ketvirčio visuomenės ir kultūros veikėjų, T. Vrublevskio amžininkų, kolegų ir draugų atsiminimuose, skirtuose to laikmečio įvykiams Lietuvoje ir Vilniaus krašte nušviesti, pasakojama ir apie T. Vrublevskio visuomeninę-politinę veiklą bei advokatūrą.

Mykolas Biržiška savo atsiminimuose¹³, išleistuose 1953 m. Los Angeles (JAV), pasakoja apie T. Vrublevskio kandidatavimą 1906 m. į II Rusijos valstybės dūmą ir priežastis, nulėmusias pralaimėjimą.

Carinės Rusijos valstybės veikėjas S. J. Vitė (Vitte)²⁰, rašydamas apie 1905 m. vykusius visos Rusijos zemstų ir miestų atstovų suvažiavimus, prisimena T. Vrublevskio pasisakymus šiuose suvažiavimuose, jo puikiai paruoštas kalbas.

Eugenijaus Römerio dienoraštyje (*Dziennik*)⁷⁷, išleistame Varšuvoje 1995 m., užsimenama apie T. Vrublevskio 1918–1920 m. politines nuostatas. Dienoraščio autorius mena, kaip vienos vakarienės metu T. Vrublevskis pasakojo apie bolševizmo idėjas, teigdamas, kad patogi momentu būtina perimti Vilniaus valdymą iš vokiečių rankų ir perduoti Taryboms.

Iš Mykolo Biržiškos atsiminimų²¹, išleistų 1962 m. Londone, sužinome apie T. Vrublevskio veiklą Evakuacinėje komisijoje. 1920 m., Raudonajai armijai užėmus Vilnių, Tadas dirbo šioje komisijoje juriskonsultu ir reiškėsi kaip puikus Vilniaus miesto reikalų ir vietos žmonių žinovas. Jis labai naudingai derėjosi su komunistų vadovu L. Rafesu, pastarąjį pribloksdamas savaip interpretuotomis citatomis iš V. Lenino veikalų.

T. Vrublevskio biografijos faktai bei sėkminga advokato veikla aprašoma J. Cicėno^{14, 67}, V. Biržiškos²⁵, M. Biržiškos⁶⁶ bei R. Mackonio¹¹⁰ įvairiais metais išleistose atsiminimų knygo-se. Beje, pasirodė jų fotografuotiniai leidimai.

Advokato veikla ypač išryškinama M. Biržiškos knygoje *Vilniaus Golgota*⁶⁶, parašytoje dienoraščio forma. Knygoje aprašomos 1921–1925 m. bylos, kuriose teisiamuosius gynė T. Vrublevskis. Ypač sunki 1925 m. balandžio 20 d. byla Gardine tęsėsi 10 dienų. Buvo teisiama nemaža grupė lietuvių ir gudų, kaltinamų sukilimo prieš lenkų intervenciją Vilniaus ir Gardino kraštuose rengimu. Savaite vėliau, gegužės 7 d., T. Vrublevskis gina teisiamuosius, Lenkijos pareigūnų apkaltintus šnipinėjimu Lietuvos naudai. Tą patį mėnesį 17 d. T. Vrublevskis Lietuvių mokslo draugijoje skaito paskaitą apie lietuviškos spaudos draudimą ir kovą dėl jos. Šiek tiek vėliau, gegužės 28 d.,⁶ T. Vrublevskis kartu su lietuvių visuomenės veikėjais – J. Basanavičiumi ir D. Alseika bei atvykusiu iš Anglijos prof. Simpsonu – aptaria Lietuvos valstybės ateities reikalus.

M. Biržiškos atsiminimuose išryškinamas T. Vrublevskio lojalumas, jo sugebėjimas ginti teismuose įvairių tautybių žmones. Todėl jis buvo žinomas daugeliui, todėl ir jo laidotuvėse dalyvavo įvairių tautybių žmonės, visuomenės ir kultūros veikėjai. Po metų, kai E. ir E. Vrublevskių bibliotekos iniciatyva buvo surengtas T. Vrublevskio mirties metinių paminėjimas, susirinko apie 100 įvairių tautybių žmonių. „Tado Vrublevskio asmenį apibūdino želigovskiniškas Vitoldas Abramavičius, varšuviškis V. Lednickis, *Przełqd Wileński* redaktorius vilnietis Liudvikas Abramavičius, lietuvis daktaras D. Alseika, gudas kunigas Ad. Stankevičius, žydas daktaras C. Šabadas“ (M. Biržiška, p. 388)⁶⁶.

1999 m. išleisti šiltai parašyti Rapolo Mackonio, buvusio *Vilniaus balso* redaktoriaus, atsiminimai *Senoji vilnicčių karta*¹¹⁰. Čia autorius atsimena Vilniaus krašto okupaciją ir kaip teis-

muose dažnai būdavo nagrinėjamos lietuviškų laikraščių redaktoriams sudarytos bylos. Juos visada gindavo „neaukšto ūgio, senyvas, barzdotas advokatas“. Bylos nagrinėjimo metu pasiklausyti T. Vrublevskio ginamosios kalbos susirinkdavo nemaža Vilniaus ar netgi iš Varšuvos atvažiavusių advokatų. T. Vrublevskis ginamąją kalbą sakydavo ramiu balsu, trumpai ir įtikinamai. R. Mackonis pabrėžia T. Vrublevskio profesionalumą, pareigingumą.

Tarp savo pažįstamų Vrublevskis garsėjo kaip patikimas žmogus. Tai patvirtina ir Mykolas Römeris savo *Dienoraštyje*⁵⁹, kurio atskiros dalys buvo spausdinamos žurnale *Kultūros barai* 1990–1992 m. Mykolas Römeris, nusprendęs pasitraukti iš lenkų valdomo Vilniaus krašto per demarkacijos liniją į Lietuvos pusę, savo dienoraščius ir užrašus palieka T. Vrublevskio globai.

Biografinio pobūdžio publikacijos. Šiai grupei priskirtini 26 įvairios apimties ir paskirties rašiniai lietuvių, lenkų ir rusų kalbomis. 14 iš jų paskelbta laikraščiuose, 7 – žurnaluose, 4 – straipsnių rinkiniuose, 1 atskira brošiūra. Publikacijomis pažymėtos T. Vrublevskio mirties 15-osios, 35-osios ir 70-osios bei gimimo 100-osios, 110-osios, 120-osios, 125-osios, 130-osios ir 140-osios metinės.

T. Vrublevskio gyvenimui skirti Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbuotojų – V. Abramavičiaus^{15, 19}, J. Vitulio²⁹, A. Ubeikaitės³⁶, D. Labanauskienės^{81, 100}, V. Skudutienės¹⁰⁴, bibliotekos direktoriaus J. Marcinkevičiaus^{33, 101, 106} straipsniai, baltarusių istoriko B. Kleino^{26, 28, 35, 57}, lenkų istoriko Z. Ponarskio³⁴, Lietuvos istorikų V. Martinkėno³⁷, Z. Namavičiaus⁴², D. Būtėno⁵⁶ ir D. Staliūno¹⁰⁸ publikacijos.

Išsamiausiai T. Vrublevskio gyvenimą ir veiklą aprašo V. Abramavičius 1960 m. išleistoje biografinėje apybraižoje *Tadas Vrublevskis*¹⁹, Z. Ponarskis³⁴ straipsnių rinkinyje *Szkice z dziejów adwokatury polskiej* 1976 m., B. Kleinas dokumentinių apybraižų rinkinyje *Взгляд из прошлого*, išleistame Minske 1989 m., ir D. Staliūnas studijoje, išspausdintoje žurnale *Vilnius*, 95 rusų kalba 1998 m.

Pirmosios trys publikacijos nedaug kuo skiriasi viena nuo kitos, panašiai jose pateikiami T. Vrublevskio biografijos veiklos faktai. Autoriai apibūdina T. Vrublevskį kaip socialdemokratinės ideologijos šalininką ir rėmėją, revoliucionierių gynėją.

Daugumoje mažesnės apimties publikacijų, skelbtų laikraščiuose, žurnaluose, kartojami T. Vrublevskio biografijos ir veiklos faktai.

Daugelyje publikacijų rašoma, jog T. Vrublevskis kaip advokatas ypač išgarsėjo po Juodosios jūros karinio laivyno jūreivių sukilimo, kuriam vadovavo P. Šmidtas, bylos. Šios bylos laimėti nepavyko, todėl T. Vrublevskis atsivežė P. Šmidto sūnų, jį išaugino, išmokslino ir pastarasis vėliau tapo jo padėjėju. Šis faktas patvirtinamas publikacijose, rašytose ir 1990–2000 m. laikotarpiu. Tik Z. Namavičiaus⁴² straipsnyje, išspausdintame žurnale *Mokslas ir gyvenimas* 1983 m., šis faktas paneigiamas. Straipsnio autorius teigia, kad tai Lenkijos ir kai kurių lietuvių žurnalistų prasimanymas. Jis rašo, kad P. Šmidto sūnų išaugino jo sesuo A. Izboš. Deja, Z. Namavičius nepateikia šaltinių, kurie šį faktą patvirtintų.

Naujai ir skirtingai nuo ankstesnių publikacijų pateikia biografijos faktus ir analizuoja T. Vrublevskio politines-visuomenines pažiūras, jų formavimąsi, žmogiškąsias nuostatas D. Staliūnas. Jo straipsnis¹⁰⁸ parašytas išanalizavus Tado motinos dienoraštį, amžininkų atsiminimus, laiškus. Pabrėžiamas T. Vrublevskio lojalumas ir sugebėjimas bendrauti su įvairių tautybių ir pažiūrų žmonėmis. Išsamiai analizuojamos T. Vrublevskio krajojco koncepcijos. L. Kšivickio (Krzywicki) atsiminimų pagrindu D. Staliūnas naujai traktuoja T. Vrublevskio suėmimo Varšuvoje faktą, teigdamas, kad agitacinėje organizacijos „Proletariatas“ veikloje T. Vrublevskis nedalyvavo, į susirinkimus ateidavo tik iš smalsumo ir viename iš jų buvo areštuotas.

Charakterizuodami T. Vrublevskį, autoriai negaili epitetų ir apibūdina jį: „bibliotekos fondatorius“^{37, 19}, „pažangus visuomenės veikėjas, Vilniaus advokatas, darbo žmonių interesų gynėjas“¹⁹, „nacionalistinių ir šovinistinių idėjų priešininkas“¹⁷, „teisybės gynėjas“^{26, 35, 57}, „apsisprendęs revoliucionierius“²⁹, „imperializmo priešininkas“³³, „garsusis advokatas“³⁷, „kalbėjo kaip Sokratas“³⁴, „šubravcas ir opozicionierius“³⁷, „teisės utopistas, lietuvių nacionalistas, nepataisomas rusofilas, socializmo propaguotojas“⁵⁶, „vaikščiojanti enciklopedija, eruditas, poliglotas, apdovanotas artisto išvaizda, ambicingas“⁷⁹, „kultūros puoselėtojas, bibliofilas“¹⁰², „skriaudžiamųjų gynėjas, humanistas, labai teisingas žmogus“¹⁰⁵, „nusipelnęs vilnietis, išžymus žmogus ir eruditas“¹⁰⁶, kuriam „vienintelė mylimoji – Tėvynė“⁸¹.

Istoriniai tyrinėjimai. 21 straipsnis ir 14 atskirų veikalų, daugiausia skirtų XIX a. pab.–XX a. trijų dešimtmečių istorinių-politinių įvykių analizei, siauriau ar plačiau analizuoja ir T. Vrublevskio visuomeninę-politinę veiklą, gyvenimą, pažiūras, jų koncepcijas ir formavimąsi. Iš jų 17 publikacijų lenkų kalba, 16 – lietuvių, po 1 – anglų ir rusų. Vien T. Vrublevskio pažiūroms bei politinėms nuostatoms atskleisti yra skirti du D. Staliūno straipsniai.

Lenkų istoriko Liudviko Haso (Hass) keletas studijų yra skirtos masonų veiklai Lenkijoje nuo XVIII a. iki 1928 m. nušviesti. Savo straipsniuose^{27, 39} L. Hasas rašo ir apie masonus Vilniuje, tvirtindamas, kad jiems priklausė ir žinomas advokatas T. Vrublevskis. Straipsnyje, išspausdintame žurnale *Kwartalnik historyczny* 1967 m.²⁷, nagrinėja masonų veiklą 1908–1915 m. ir remiasi Maksimiljano Malinovskio (1860–1948), leidinio *Zarania* redaktoriaus ir vieno iš Lenkijos masonų grupės „Wyzwolenie“ vadovų, atsiminimais. Čia T. Vrublevskis charakterizuojamas kaip kadetų partijos Rusijoje narys ir teigiama, kad Vilniuje iki 1914 m. jis buvo laikomas masonu. L. Hasas monografijoje *Wolnomularstwo w Europie Śródkowo-Wschodniej w XVIII i XIX wieku*⁴¹ nagrinėja masonų veiklą iki 1904 m. ir mini T. Vrublevskio 1900 m. įsteigtą paramasoninio pobūdžio „šubravcų“ draugiją. Jos sudėtyje buvo keletas dešimčių Vilniaus inteligentų – jie rinkdavosi steigėjo bute, posėdžiai vykdavo laikantis masoniškujų ritualų. Ir vėlesniais metais išleistuose L. Haso darbuose patvirtinama, kad XX a. pr. Vilniaus masonams priklausė T. Vrublevskis, V. Abramavičius, M. Römeris, kurie dalyvavo ir įvairių Vilnijoje steigiamų draugijų veikloje.

Lenkų istorikas L. Chajnas veikale *Polskie wolnomularstwo 1920–1938*⁴⁷, taip pat M. Malinovskio atsiminimų pagrindu, išvardija Vilniaus masonų ložei 1912 m. priklausančius asmenis, jų tarpe ir T. Vrublevskį. Jis teigia, kad T. Vrublevskis buvo ir ložės „Traugutas“ 1921 m. narys. Rašo apie masonų ložių įvairiose šalyse tarpusavio ryšius, pažymi, kad su rusų kadetais ryšį palaikė T. Vrublevskis.

Apie T. Vrublevskio priklausymą masonams ir jų judėjime turėtą pagrindinį vaidmenį kalbama ir H. Visnerio (Wisner) veikale *Litwa i litwini*, išleistame 1991 ir 1993 m.^{65, 72}.

Bet yra publikacijų, kurios vienaip ar kitaip oponuoja nuomonei dėl T. Vrublevskio priklausymo masonams.

J. Savickis (Sawicki) straipsnyje žurnale *Lithuania*¹¹³ (1999 m., Nr. 1/2) teigia, kad 1905–1910 m. bręstančioje revoliucinėje situacijoje buvo galvojama apie nelegalią veiklą ir tam pasitarnavo vadinamieji „raudonieji ketvirtadieniai“ pas advokatą T. Vrublevskį. Bet vėliau, 1910–1912 m. susikūrus masonų ložėms „Jedność“, „Litwa“, „Białorus“, T. Vrublevskio pavardės tarp jų narių nėra.

Dar du autoriai, J. Savickis straipsnyje žurnale *Przegląd Wschodni*⁹⁶ bei A. Romanovskis (Romanowski) knygoje *Młoda Polska wileńska*¹¹² (Kraków, 1999), mini tik T. Vrublevskio 1899 m. įsteigtą „neošubravcų“ draugiją, kurioje būrėsi Vilniaus pažangioji inteligentija.

Panaši nuomonė yra išreikšta ir Z. Solako straipsnyje „Michał Römer i masoneria wileńska (1911–1915) w świetle jego Dziennika“⁷⁸, kuris publikuotas Krokovoje 1995 m. išleistaime straipsnių rinkinyje *Studia bibliograficzno-bibliologiczne* ir vėliau perspausdintas *Lietuvių Atgimimo istorijos studijų*⁹¹ 13-ajame tome. Paaiškinimuose rašoma, kad dėl T. Vrublevskio esama neaiškumų. Teiginiai, kad T. Vrublevskis buvo masonas, abejonių nekelia, bet dėl masonų ložės steigėjo ar pagrindinio Vilniaus masonybės veikėjo vaidmens, priskiriamo H. Visnerio, L. Haso ir L. Chajno, abejojama. Autorius remiasi M. Römerio, artimai pažinojusio T. Vrublevskį, nuolatinio ketvirtadienių susirinkimų dalyvio, dienoraščiais, kuriuose tarp minimų masonų ložių narių T. Vrublevskio pavardės nėra. Autoriaus nuomone, T. Vrublevskis galėjo priklausyti vienai iš Varšuvos ar Peterburgo ložių.

Šiuos savo teiginius Z. Solakas pagrindžia istoriko K. Okuličiaus (Okulicz) straipsniu „Brzask, dzień i zmiernch na ziemiach Litwy historycznej“, išspausdintu Londone 1972 m. leidinyje *Pamiętnik Wileński*. Gaila, tačiau šios apžvalgos autorė nerado to leidinio Vilniaus bibliotekose. Straipsnyje yra išreikšta K. Okuličiaus nuomonė dėl M. Malinovskio atsiminimų, kuriais remiasi daugelis autorių. Jis teigia, kad atsiminimai rašyti praslinkus nemažai metų ir todėl nėra visai tikslūs. Reikia manyti, kad „šubravcu“ draugijos susirinkimai pas T. Vrublevskį yra painiojami su masonų susirinkimais.

Matyt, rasti atsakymą į šiuos iškeltus teigimus ar neigimus bei netikslumus – ateities istorikų užduotis.

Vilniaus bei Vilniaus krašto demokratinės inteligentijos visuomeninė-politinė veikla, jų idėjos ir koncepcijos atspindimos gausiose lenkų ir lietuvių istorikų publikacijose. Kai kuriose jų yra išnagrinėti ir T. Vrublevskio darbai, jo ir artimųjų dienoraščiai, laiškai, amžininkų atsiminimai bei to laikmečio publikacijos spaudoje.

Lenkų istoriko J. Jurkevičiaus (Jurkiewicz) studijoje *Rozwój polskiej myśli politycznej na Litwie i Białorusi w latach 1905–1922*⁴⁴, išleistoje Poznanėje 1983 m., aprašomos T. Vrublevskio – kandidato į Valstybės dūmą bei krajovco pažiūros. Nagrinėjami T. Vrublevskio darbai „Naród i samookreślenie narodowe“, „Naród i dzierzawa“. T. Vrublevskio – demokrato ir krajovco pažiūros, idėjos, programinės nuostatos rinkimuose į I ir II Valstybės dūmą, analizuojamos ir šio autoriaus straipsnyje „Demokraci Wileńscy w latach 1905–1914“⁴³ žurnale *Acta Baltico-Slavica* (1983, t. 15). Autorius charakterizuoja T. Vrublevskį kaip nacionalizmo priešininką, revoliucijos Lietuvoje gynėją, karštą trijų tautų – lietuvių, lenkų ir baltarusių – susijungimo į vieną valstybę autonomijos pagrindu šalininką. Cituoja T. Vrublevskio laišką *Kurjer Litewski* redakcijai: „Ramybė ir gerovė gali įsigalėti mūsų krašte, jeigu mes kiekvienas stengsimės broliškai ir teisingai santykiauti savo pačių jėgomis, o ne policijos ar teismų pagalba“.

T. Vrublevskio – krajovco politinės nuostatos bei veikla nagrinėjami ir J. Bardacho straipsniuose^{48, 54} bei studijoje *O dawniej i niedawniej Litwie*⁵³, išleistoje Poznanėje 1988 m. Šioje studijoje gana plačiai nagrinėjama ne tik T. Vrublevskio veikla, bet ir jo darbai: „Uwagi o projekcie P. Hymansa“, „Naród i samookreślenie narodowe“, „Credo polityczne“, „Naród i dzierzawa“, „Lietuvių žemvaldystės stovis Didžiojoje Lietuvoje“.

Krajovcų, arba Vilniaus autonomistų, kurių svarbiausias atstovas ir buvo T. Vrublevskis, nuostatos, politinės autonomijos projektai, politinė veikla ir jos nesėkmės, Lietuvos valstybinumo koncepcijos nagrinėjamos ir kituose Lietuvos istorikų darbuose: R. Miknio^{58, 63, 75, 94, 82, 114}, E. Motiekos^{58, 34}, D. Staliūno^{92, 74, 86, 108}, E. Aleksandravičiaus ir A. Kulakausko⁸⁰, A. Kalėdos⁹⁹, M. Maksimačio⁸³ studijose bei straipsniuose, parašytuose 1990–2000 m.

T. Vrublevskio politinės nuostatos Lietuvos autonomijos atžvilgiu Rusijos zemstų ir miestų atstovų suvažiavime 1905 m. rugsėjo-lapkričio mėn. bei politinė platforma kandidatuojuo rinkimuose į Pirmąją valstybės dūmą nagrinėjama R. Miknio ir E. Motiekos straipsnyje⁵⁸, išspausdintame *Lietuvių Atgimimo istorijos studijų* 1-ajame tome, ir toliau plėtojama kituose šių studijų tomuose.

R. Miknio straipsnis „Vilniaus autonomistai ir jų 1904–1905 m. Lietuvos politinės autonomijos projektai“⁶³, išspausdintas minėtų *Studijų* 3-ame tome, nagrinėja ne tik T. Vrublevskio politines idėjas, bet ir atskleidžia kai kuriuos gyvenimo ir veiklos faktus. Iš jo sužinome apie T. Vrublevskio platų interesų ratą, jo bendravimą su daugeliu Vilniaus inteligentų. Nuo 1895 m. Vilniuje rengiamuose varpininkų suvažiavimuose, kurie vykdavo visuomenės veikėjo gydytojo A. Domaševičiaus, vėliau Bortkevičių bute, dalyvaudavo ir T. Vrublevskis. Straipsnio autorius teigia, jog T. Vrublevskis buvo ne tik šių suvažiavimų dalyvis, bet ir diskusijų iniciatorius, karštai pasisakydavo už lenkų-lietuvių santykių sureguliaciją, visą savo gyvenimą laikėsi LDK piliečio pozicijų ir aktyviai už jas kovojo. Straipsnio autorius neatmeta galimybės, jog 1898 m. T. Vrublevskio iniciatyva įsteigta „neošubrvcų“ draugija buvo susijusi su 1908–1914 m. veikusiomis masonų ložėmis. Autoriaus nuomone, T. Vrublevskis buvo vienas svarbiausių Vilniaus autonomistų veiklos iniciatorių, nes lenkų ir lietuvių demokratiniuose sluoksniuose jis buvo ne tik žinomas, bet ir labai įtakingas asmuo. Tai patvirtina ir T. Vrublevskio kalbos „Apie Lenkijos karalystės autonomiją“, „Apie dalyvavimą Valstybės dūmoje“, pasakytos 1905 m. Rusijos zemstų ir miestų atstovų suvažiavimuose.

R. Miknio studijoje *Lietuvos demokratų partija 1902–1915 metais*⁷⁵ analizuojama šios partijos narių P. Višinskio, J. Vileišio, J. Jablonskio, K. Griniaus ir kt. bendradarbiavimas su Vilniaus lenkų-lietuvių autonomistais, taip pat ir su T. Vrublevskiu, jų bendri pasitarimai, diskusijos Lietuvos valstybingumo klausimais. Lietuvos valstybingumo problemą šis autorius nagrinėja ir studijose, skirtose Mykolui Römeriui^{82, 94, 114}, taip pat pastarojo idėjų sąlytį ir skirtumus su T. Vrublevskio nuostatomis.

T. Vrublevskio bendravimas su M. Römeriu, politinės nuostatos bei kai kurie biografiniai faktai išryškunami ir M. Römerio autobiografijoje, išleistoje *Lietuvių Atgimimo istorijos studijų* 13-ajame tome⁸⁵. M. Römeris aprašo ketvirtadieninius susirinkimus pas T. Vrublevskį, jų ritualą, besilankančius juose įvairių politinių pažiūrų žmones, pasikalbėjimus ir diskusijas įvairiomis temomis, konstatuoja, kad įdomiausios būdavo paties buto šeimininko kalbos ir mintys. Jau daug vėliau, kai Vilniaus kraštas buvo okupuotas pilsudskininkų, M. Römeris rašo: „Mūsų, susipratusių „Lietuvos lenkų“, kurie nevirto lietuviais, nė grynai lenkais – tuo tarpu yra maža saujelė: iš žymesniųjų – miręs a. a. Tadas Vrublevskis, redaktorius Liudvikas Abramovičius, aš ir gal dar keli“.

1905–1906 m. Lietuvos politinio gyvenimo aspektus atskleidžia E. Motiekos studija *Didysis Vilniaus seimas*⁸⁴. Lietuvos valstybingumo klausimas buvo svarbus daugeliui to meto Lietuvos visuomenės veikėjų, todėl suprantamos ir pastangos dalyvauti Rusijos zemstų ir miestų atstovų suvažiavimuose bei Valstybės dūmoje. T. Vrublevskis minimas kaip šių politinių akcijų dalyvis. Studijos autorius plačiai analizuoja pirmąjį lietuvių tautos atstovų suvažiavimą 1905 m. gruodžio 4–5 d., pateikia dalyvių sąrašus. T. Vrublevskio pavardės dalyvių sąraše nėra. Ar iš tiesų jis nedalyvavo šiame suvažiavime, kai buvo svarstomi taip jam rūpimi Lietuvos ateities reikalai?

Toliau šioje studijoje autorius aprašo 1905 m. gruodžio mėn. viduryje Kauno gubernijos žemės ūkio draugijos organizuotą vadinamąjį „antiseimą“, į kurį buvo kviečiami Kauno gu-

bernijos dvarininkai, Vilniaus ir Kauno miestų lenkų inteligentijos atstovai. Autorius spėja, kad šis renginys buvo inspiruotas vyskupo E. Ropo ir T. Vrublevskio.

Rusijos valdžia lietuvių suvažiavimą įvertino kaip antirusišką judėjimą ir daugeliui jo dalyvių buvo iškeltos bylos. Teisiamuosius gynė žymiausi lietuvių ir Lietuvos lenkų advokatai, tarp jų ir T. Vrublevskis.

T. Vrublevskio visuomeninės veiklos principus, nuostatas, jo koncepcijų idėjinę-politinę kryptį analizuoja D. Staliūnas keliose savo publikacijose^{74, 86, 108}. Ši analizė atliekama atskleidžiant T. Vrublevskio gyvenimo momentus, aprašant aplinką, kurioje jis augo, formavosi kaip žmogus ir kaip pilietis. T. Vrublevskio gyvenimą ir pažiūrų vystymąsi autorius skirsto į 3 etapus: 1. T. Vrublevskiui baigus gimnaziją ir iki 1890 m.; 2. 1905 m. revoliuciniai įvykiai ir T. Vrublevskio nuostatų formavimasis; 3. 1920 m. įvykiai, kai Želigovskio akcija sužlugdė visus planus įgyvendinti krajovcų koncepcijas.

Publikacijų autorius, rašydamas šiuos darbus, naudojosi to laiko periodiniais leidiniais, amžininkų atsiminimais, paties T. Vrublevskio darbais ir laiškais, artimųjų dienoraščiais, lenkų istorikų rašytais straipsniais apie T. Vrublevskį. Šios publikacijos gali būti priskirtinos ir biografinio pobūdžio darbams, bet savo apimtimi bei analizės nuodugnumu – tai istorinės studijos. Reikia pabrėžti, kad tai vienintelės šiuolaikinės studijos, skirtos T. Vrublevskio asmenybei.

Atskiri T. Vrublevskio gyvenimo ir veiklos momentai aprašomi ir J. Savickio studijoje *Mykolas Römeris ir buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių tautinės problemos*¹¹¹, A. Romanovskio knygoje *Młoda Polska wileńska*¹¹² bei V. Kisarausko veikale *Lietuvos knygos ženklai*⁴⁵.

Įvairios paskirties publikacijos. T. Vrublevskis yra vienaip ar kitaip minimas 29-ose publikacijose. Tai žinutės, straipsniai laikraščiuose ir žurnaluose, atskiri veikalai, skirti kokios nors problemos nagrinėjimui, fakto pateikimui.

T. Vrublevskis – bibliotekos įsteigėjas, bibliofilas minimas trijuose 1940 m. straipsniuose^{3, 5, 6}, keturiose 1941 m. žinutėse ir straipsniuose^{8, 9, 10, 11}, 1959 m. išleistoje brošiūroje apie MA Centrinę biblioteką¹⁷, 1962 m. G. Šulkinos straipsnyje²², V. Abramavičiaus²³, K. Sinkevičiaus⁴⁰, R. Samavičiaus^{68, 85}, V. Ponarskio⁹⁰, G. Daugėlos⁹⁸, J. Kairienės¹⁰⁹ įvairių metų straipsniuose.

Advokato, visuomenės veikėjo, politiko veikla paminėta trijuose 1941 m. publikacijose^{9, 10, 11}, V. Bakučio⁵⁰, B. Makauskio⁵¹, D. Staliūno⁸⁷, M. Maksimaičio⁸⁸, R. Miknio⁹³, V. Bičiūno (Biczun)⁷⁶ straipsniuose bei V. Merkio⁶² ir M. Kosmano⁶⁹ studijose.

Apie T. Vrublevskio atminimo įamžinimą sužinome iš trijų 1940 m. žinučių *Vilniaus balse*^{1, 2, 4} bei straipsnių žurnale *Lithuania*⁶⁴ ir *Naujoji Romuva*¹⁰¹. Archyvinė medžiaga apie T. Vrublevskį nurodoma R. Miknio straipsnyje¹⁰⁷ žurnale *Białostoccyzna*.

Apžvelgus visas publikacijas, galima teigti, kad T. Vrublevskio asmenybė, jo gyvenimo ir veiklos pagrindiniai etapai iš dalies yra išryškinti. Mažokai dar rašoma apie jo mokymąsi Vilniaus gimnazijoje, mokslo ir darbo metus Peterburge. T. Vrublevskio pažiūros, idėjinės-politinės nuostatos analizuojamos laiko įvykių fone ir yra pakankamai suprantamos. Tuo tarpu jo advokatūra, nors apie ją kalbama daugelyje publikacijų, vis dar nėra aiški. Studija apie šios veiklos pobūdį, jo ginamuosius atskleistų T. Vrublevskio bendravimo su įvairiomis asmenybėmis plotmę, jo moralines nuostatas.

Koks vis dėlto T. Vrublevskio vaidmuo masonų judėjime? Netgi „šubravecų“ draugijos steigimo metai autorių pateikiami įvairiai – nuo 1898 iki 1900. Publikacijose lietuvių kalba yra ir nevienodų terminų – „krajovcai“ ir „kraštiečiai“, „zemstvos“ ir „žemietijos“, „šubravecų ložė“, „šubravecų draugija“, „neošubravecai“. Įvairūs skaičiai pateikiami apie T. Vrublevskio sukauptą knygų, rankraščių fondą, kitas kolekcijas.

Reikia tikėtis, kad būsiami T. Vrublevskio biografai įveiks minėtas kliūtis ir bus parašyta solidi, nuosekli monografija apie vilnietį, palikusį Vilniaus miestui ir Lietuvai per visą savo gyvenimą sukaupią intelektualinį turtą.

Literatūra

1. Vilniaus miesto gatvių sąrašas // Vilniaus balsas. – 1940, saus. 10.
2. Vanagėlis-Vrublevskis / parašė R. M. // Vilniaus balsas. – 1940, saus. 13.
3. Valstybinė Vrublevskių biblioteka. – (Kultūrinė kronika) // Vilniaus balsas. – 1940, saus. 14.
4. Vilniaus gatvių pavadinimai // Vilniaus balsas. – 1940, saus. 30; vas. 1.
5. Macijauskas S. Valstybinė Vrublevskių vardo biblioteka Vilniuje // Vilniaus balsas. – 1940, birž. 2.
6. Karazija P. Kultūros paminklų reikalai Vilniaus mieste ir krašte. – (Iš p.anešimo) // Vilniaus balsas. – 1940, birž. 9.
7. Tadeusz Wróblewski : z powodu 15-letniej rocznicy zgonu // Gazieta Codzienna. – Wilno, 1940, 3 lipca.
8. Mokslų akademijos bibliotekoje / Alg. // Vilniaus balsas. – 1941, kovo 9.
9. Iš Mokslų akademijos // Vilniaus balsas. – 1941, kovo 21.
10. Parodėlė apie Sevastopolio jūrininkų sukilimą // Vilniaus balsas. – 1941, bal. 2.
11. Кон П. Выставка памяти лейтенанта П. П. Шмидта // Красное знамя. – Вильнюс, 1941, 22 апр.
12. Островский З. Дело лейтенанта Шмидта // Труженик. – Каунас, 1941, 20 июня.
13. Biržiška M. Lietuvių tautos kelias : į naująjį gyvenimą : tremtyje atsidūrusio amžininko prisiminimai ir atmintiniai pastebėjimai. – Los Angeles, 1953. – T. 2 : Atbundanti tauta – darbai, žygiai ir veikėjai. – 242 p.
14. Cicėnas J. Vilnius tarp audrų : atsiminimai. – Chicago : Terra, 1953. – 563 p., [2] lap. žml. : iliustr.
15. Abramavičius V. Tadas Vrublevskis : 100-ąsias gimimo metines pažymint. – Portr. // Tiesa. – 1958, lapkr. 12; Czerwony Sztandar. – 1958, 4 list.
16. Sukakčiai paminėti // Tiesa. – 1958, lapkr. 12.
17. Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka / sudarė A. Ivaškevičius; red. kolegija: J. Galvydis (ats. red.) [ir kt.]. – Vilnius : Laikr. ir žurn. l-kla, 1959. – 82 p.
18. Masonai / V. Trp. // Lietuvių enciklopedija. – Boston, 1959. – T. 17 : M–Mauragis. – P. 466–469.
19. Abramavičius V. Tadas Vrublevskis : [biografinė apybraiža]. – Vilnius : Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1960. – 37 p. : faks., portr. – Bibliogr. išnašose.
20. Витте С. Ю. Воспоминания. – Москва : Изд. соц.-экон. лит., 1960. – Т. 3 : (17 октября 1905–1911) : царствование Николая I. – 723 p.
21. Biržiška M. Dėl mūsų sostinės. – London : Nida Press, 1962. – [D.] 2 : Nuo 1919 m. liepos 1 d. ligi 1920 m. spalio 9 d. – 247 p.
22. Šulkinė G. Atvirukų kolekcija. – (Iš bibliotekų lobyno) // Bibliotekų darbas. – 1962, Nr. 2, p. 33–34.
23. Abramavičius V. Senoji XV–XVIII a. rusų knyga Vilniaus bibliotekose // Bibliotekininkystė ir bibliografija. – T. 3 (1966), p. 185–186.
24. Vrublevskis (Wróblewski) Tadas – žymus advokatas, visuomenės veikėjas. – Portr. // Lietuvių enciklopedija. – Boston, 1966. – T. 34, p. 553–554.
25. Biržiška V. Dėl mūsų sostinės. – London : Nida Press, 1967. – [D.] 3 : Neužgijusios žaizdos : atsiminimai iš Vilniaus 1920–1922 m. – 312, [14] p.
26. Kleinas B. Teisybės gynėjas : gyvenimas skirtas žmonėms // Komjaunimo tiesa. – 1967, rugpj. 30; rugs. 1.
27. Hass L. Działalność wolnomularstwa polskiego w latach 1908–1915 : (w relacji pamiętnikarskiej M. Malinowskiego). – Bibliogr. išnašose // Kwartalnik Historyczny. – Warszawa, 1967, rocz. 74, Nr 4, p. 1045–1063.
28. Клейн Б. Тадеушу Врублевскому. – (Старонкі беларускай энцыклапедыі) // Польша. – Мінск, 1968, № 8, p. 250–251.
29. Vitulis J. Kas siejo vilnietį advokatą ir juodjūrietį leitenantą // Moksleivis. – 1971, Nr. 1, p. 22–23.
30. Vrublevskis Tadas – teisininkas, visuomenės veikėjas. – Portr. // Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. – Vilnius, 1971. – T. 3, p. 832.
31. Wróblewski Tadeusz (1858–1925), adwokat, bibliofil, twórca Biblioteki Naukowej im. Wróblewskich w Wilnie // Encyklopedia wiedzy o książce. – Wrocław; Warszawa [i in.], 1971. – P. 2514–2515.

32. Burhardt S. Wróblewski Tadeusz-Stanisław – adwokat, założyciel biblioteki. – Bibliogr. : 23 pavad. // Słownik pracowników książki polskiej. – Warszawa; Łódź, 1972. – P. 991–992.
33. Marcinkewicz J. „Imię jego było symbolem walki o wolność”. – Portr. – (Ludzie i ulice) // Czerwony Sztandar. – 1974, 10 marca, p. 3.
34. Ponarski Z. Adwokat Tadeusz Wróblewski (1858–1925). – Bibliogr. : 39 pavad. // Szkice z dziejów adwokatury Polskiej. – Warszawa, 1976. – P. 55–67.
35. Klein B. Obrońca prawdy : opowieść dokumentalna // Czerwony Sztandar. – 1977, 7–10 lipca.
36. Ubeikaitė A. Tadas Vrublevskis. – Ilustr. – Bibliogr. : 3 pavad. // Bibliotekų darbas. – 1978, Nr. 11, p. 33–35.
37. Martinkėnas V. Tadas Vrublevskis // Kultūros barai. – 1979, Nr. 2, p. 59–62.
38. Hass L. Wolność, równość, braterstwo. – Ilustr., faks. // Argumenty. – Warszawa, 1979, Nr 11, p. 10–11; Nr 12, p. 11–12.
39. Hass L. Wolnomularstwo na ziemiach polskich. – Ilustr. // Argumenty. – Warszawa, 1979, Nr 8, p. 4–5.
40. Sinkevičius K. Vilniaus krašto bibliotekos // Sinkevičius K. Lietuvos TSR bibliotekų istorija : (ikitarybinis laikotarpis) : mokymo priemonė. – Vilnius, 1983. – P. 89–96.
41. Hass L. Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej w XVIII i XIX wieku : [iki 1904 m.]. – Wrocław; Warszawa [i in.] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1982. – 572 p., [8] ilustr. lap. : faks., lent., žml. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose. – Pavardžių r-klė : p. 522–549. – Geogr. ir masonų ložių pavad. r-klė : p. 550–565.
42. Namavičius Z. Tadas Vrublevskis // Mokslas ir gyvenimas. – 1983, Nr. 11, p. 31–32.
43. Jurkiewicz J. Demokraci Wileńscy w latach 1905–1914 : (zarys działalności i myśli politycznej). – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose // Acta Baltico-Slavica. – [T.] 15 (1983), p. 157–173.
44. Jurkiewicz J. Rozwój polskiej myśli politycznej na Litwie i Białorusi w latach 1905–1922. – Poznań : UAM, 1983. – 262 p. – (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Ser., Historia; Nr 100). – Bibliogr. išnašose.
45. Kisarauskas V. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918 / Lietuvos TSR MA Centrinė biblioteka. – Vilnius : Mokslas, 1984. – 223 p. : faks. – Santr. angl., rus. – Asmenvardžių r-klė : p. 210–220.
46. Vrublevskis Tadas (1858 XI 8 Vilniuje – 1925 VII 3 ten pat) – Vilniaus krašto visuomenės ir kultūros veikėjas. – Portr. // Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. – Vilnius, 1984. – T. 12, p. 400.
47. Chajna L. Polskie wolnomularstwo, 1920–1938. – Warszawa : Czytelnik, 1984. – 570 p. – Bibliogr. sk. gale ir p. 538–539 (62 pavad.). – Pavardžių r-klė : p. 541–564.
48. Bardach J. Krajowcy, federaliści, inkorporacjoniści. – Rec. kn. : Jurkiewicz J. Rozwój polskiej myśli politycznej na Litwie i Białorusi w latach 1905–1922. Poznań, UAM, 1983 // Przegląd Historyczny. – Warszawa, 1984, t. 75, z. 1, p. 143–158.
49. Hass L. Ambicje, rachuby, rzeczywistość : wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej, 1905–1928. – Warszawa : PWN, 1984. – 398 p. – Bibliogr. išnašose. – Pavardžių ir geogr. r-klė : p. 359–389.
50. Bakutis V. Su kuoėjo lietuviškoji inteligentija? – (1905–1907 m. revoliucijos Rusijoje 80-mečiui) // Komjaunimo tiesa. – 1985, gruod. 17.
51. Makuškas B. Laikinasis (tautinis) Vilniaus lietuvių komitetas, 1919–1940. – Santr. lenk. – Bibliogr. išnašose // Acta Baltico-Slavica. – [T.] 18 (1987), p. 299–309.
52. Tadas Vrublevskis – Vilniaus krašto visuomenės ir kultūros veikėjas // Tarybų Lietuvos enciklopedija. – Vilnius, 1988. – T. 4, p. 606.
53. Bardach J. O dawnej i niedawnej Litwie. – Poznań : UAM, 1988. – 443 p. – (Uniwersytet im. A. Mickiewicza. Ser., Historia; Nr 141).
54. Bardach H. O świadomości narodowej Polaków na Litwie i Białorusi w XIX–XX w. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose // Polska myśl polityczna XIX i XX wieku. – Wrocław; Warszawa, 1988. – [T.] 6 : Między Polską etniczną a historyczną. – P. 225–272.
55. Surwiło J. Zasłużył na większą uwagę potomnych : w 130 rocznicę urodzin fundatora biblioteki AN Litewskiej SRR Tadeusza Wróblewskiego // Czerwony Sztandar. – 1988, 5 lipca.
56. Būtėnas D. Tadas Vrublevskis. – (Lietuvos istorijos puslapiai) // Vakarinės naujienos. – 1989, geg. 18.
57. Клейн Б. С. Защитник правды. – Portr. // Клейн Б. С. Взгляд из прошлого: историко-документальные очерки. – Минск, 1989. – P. 117–136.
58. Miknys R., Motieka E. Tautiškoji lietuvių demokratų partija : idėjinės-politinės kūrimosi aplinkybės // Lietuvių Atgimimo istorijos studijos. – Vilnius, 1990. – T. 1 : Tautinės savimonės žadintojai : nuo asmens iki partijos. – P. 80–125.

59. Römeris M. Dienoraštis / parengė V. Martinkėnas // Kultūros barai. – 1990, Nr. 1, p. 65; Nr. 2, p. 66; Nr. 7/8, p. 104.
60. Šeinius I. Raudonasis tvanas : memuarinė proza. – Vilnius : Vaga, 1990. – 237 p.
61. Tadeusz Wróblewski twórca wielkiej biblioteki // Ciechanowicz J., Kosman B., Kosman M. Na Wileńskiej Rossie. – Poznań, 1990. – P. 143–150.
62. Merkys V. Konstantinas Jablonskis. – Kaunas : Šviesa, 1991. – 144 p. : iliustr. – (Ser. „Mokslo žmonės“). – Bibliogr. išnašose.
63. Miknys R. Vilniaus autonomistai ir jų 1904–1905 m. Lietuvos politinės autonomijos projektai. – Bibliogr. : 57 pavad. // Lietuvių Atgimimo istorijos studijos. – Vilnius, 1991. – T. 3, p. 173–198.
64. Nekropolie dawnego Wilna według Juliusza Kłosa. – Iliustr. // Lithuania. – Warszawa, 1991/1992, Nr 4 (5)/1 (6), p. 71–86.
65. Wisner H. Litwa i litwini : z przeszłości państwa i narodu. – Olsztyn : Klub Miłośników Litwy, 1991. – 230 p. : žml.
66. Biržiška M. Vilniaus Golgota : okupuotosios Lietuvos lietuvių darbo ir kančių 1919–1928 metų dienoraštis / B. Šėmio iš laikraščių surinktas. – 2-asis (fotogr.) leid. – Vilnius : Mintis, 1992. – 663 p. : iliustr. – Orig. : Kaunas, 1930.
67. Cicėnas J. Vilnius tarp audrų : atsiminimai. – Vilnius, 1993. – 563 p. – Fotogr. leid.
68. Samavičius R. Vrublevskių bibliotekos rinkiniai // Voruta. – 1993, saus. 7/14 (Nr. 1), p. 5.
69. Kosman M. Wilno dawniej i dziś. – Toruń : Wyd-wo A. Marszałek, 1993. – 192 p. : iliustr., žml.
70. Jackiewicz M. Tadeusz Wróblewski, adwokat, działacz społeczny i oświatowy, założyciel Biblioteki im. E. i E. Wróblewskich w Wilnie // Jackiewicz M. Wileńska Rossa : przewodnik po cmentarzu. – Olsztyn, 1993. – P. 159–160.
71. Grobowiec Tadeusza Wróblewskiego, twórcy Biblioteki im. E. i E. Wróblewskich : [nuotrauka] // Jackiewicz M. Wileńska Rossa : przewodnik po cmentarzu. – Olsztyn, 1993. – P. 235.
72. Wisner H. Litwa i Litwini : z przeszłości państwa i narodu. – Kaunas : Šviesa, 1993. – 216 p. : žml.
73. Staliūnas D. Rinkimai į I Rusijos Dūmą Lietuvoje. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose // Lietuvos istorijos metraštis, 1992. – Vilnius, 1994, p. 43–66.
74. Staliūnas D. Tvirtai tikėjęs vieningos europietiškosios kultūros ateitimi : Tadeuszo Wróblewskiego idėjinės-politinės minties evoliucija. – Portr. – Bibliogr. : 30 pavad. // Kultūros barai. – 1994, Nr. 5, p. 55–58.
75. Miknys R. Lietuvos demokratų partija 1902–1915 metais / Lietuvos istorijos institutas. – Vilnius : A. Varno person. įm., 1995. – 256 p. – (Lietuvos Atgimimo istorijos studijos; t. 10). – Santr. lenk., pranc. – Asmenvardžių r-klė : p. 250–255. – Bibliogr. išnašose ir p. 218–225.
76. Biczunas W. Wywiad prof. M. Römera w sprawie Wileńskiej : droga do Wilna // Zeszyty Historyczne. – Paryż, 1995, z. 112, p. 68–76.
77. Romer E. Dziennik / red. naukowy P. Łossowski. – Warszawa : Wyd-wo Interlibro, 1995. – T. 1 : 1914–1918. – 646 p.; T. 2 : 1919–1923. – 591 p.
78. Solak Z. Michał Römer i masoneria wileńska (1911–1915) w świetle jego dziennika // Studia bibliograficzno-bibliologiczne : prace dla uczczenia 45-rocznicy pracy naukowej prof. Wiesława Bienkowskiego. – Krakow, 1995. – P. 267–287.
79. Zajączkowska W. Dał Wilnu bibliotekę : o T. S. Wróblewskim – w 70 rocznicę śmierci // Słowo Wileńskie. – 1995, 21–27 lipca (Nr 29), p. 18.
80. Aleksandravičius E., Kulakauskas A. Carų valdžioje XIX amžiaus Lietuva. – Vilnius : Baltos lankos, 1996. – 360 p. : iliustr. – Bibliogr. : p. 327–351. – Pavardžių r-klė : p. 352–359.
81. Labanauskienė D. Tado Vrublevskio jaunystės metai : laiškai iš tremties // Tarp knygų. – 1996, Nr. 3, p. 33–36.
82. Miknys R. M. Römerio Lietuvos valstybingumo koncepcija. – Bibliogr. išnašose // Lietuvių Atgimimo istorijos studijos. – Vilnius, 1996. – T. 13 : Mykolas Römeris. – P. 88–113.
83. Mykolo Römerio autobiografija / parengė M. Maksimaitis // Lietuvių Atgimimo istorijos studijos. – Vilnius, 1996. – T. 13 : Mykolas Römeris. – P. 180–239.
84. Motieka E. Didysis Vilniaus seimas / Lietuvos istorijos institutas – Vilnius : Saulabrolis, 1996. – 366 p. – (Lietuvių Atgimimo istorijos studijos; t. 11). – Santr. angl., vok. – Bibliogr. išnašose. – Asmenvardžių r-klė : p. 354–360. – Vietovardžių r-klė : p. 361–364.
85. Samavičius R. Muziejiniai Vrublevskių bibliotekos rinkiniai // Diena. – 1996, kovo 29, p. 13.

86. Staliūnas D. Tado Vrublevskio politinės minties bruožai. – Bibliogr. išnašose // Lietuvių Atgimimo istorijos studijos. – Vilnius, 1996. – T. 13 : Mykolas Römeris. – P. 150–170.
87. Staliūnas D. „Truputį lenkas, truputį vokiecis, truputį lietuvis, o visų pirma katalikas...“ : Vilniaus vyskupas Edvardas von der Roppas tarp etninių, pilietinių ir konfesinių vertybių. – Bibliogr. išnašose // Lietuvių Atgimimo istorijos studijos. – Vilnius, 1996. – T. 8 : Asmuo : tarp tautos ir valstybės. – P. 291–299.
88. Trys dokumentai iš Mykolo Römerio asmens bylos / parengė M. Maksimaitis // Lietuvių Atgimimo istorijos studijos. – Vilnius, 1996. – T. 13 : Mykolas Römeris. – P. 228–239.
89. Hass L. Masoneria polska XX wieku : losy, loże, ludzie. – Wyd. 2, rozszerz. i uzup. – Warszawa, 1996. – 292 p.
90. Ponarski W. Masonica wileńskie. – Iliustr. // Kurier Wileński. – 1996, 28/30 maja.
91. Solak Z. Michał Römer i masoneria Wileńska (1911–1915). – Bibliogr. išnašose // Lietuvių Atgimimo istorijos studijos. – Vilnius, 1996. – T. 13 : Mykolas Römeris. – P. 35–45.
92. Staliūnas D. Ethnopolitical tendencies in Lithuania during the period 1905–1907 and the conceptions of the revival of the University of Vilnius // Lithuanian historical studies. – Vilnius, 1996. – [Vol. 1], p. 97–115.
93. Мікіцік П. Літва і Беларусь : супольная автаномія // Беларуская мінувшчына. – Мінск, 1996, № 3, p. 5–7.
94. Miknys R. Lietuvos valstybingumo koncepcijos istoriniai geopolitiniai aspektai : teorija ir praktika. – Bibliogr. str. gale // Mykolo Römerio mokslas apie valstybę : [straipsnių rinkinys]. – Vilnius, 1997. – P. 27–81.
95. Vrublevskių biblioteka / G. R. – Iliustr. // Knygotyra : enciklopedinis žodynas / VU Knygotyros katedra. – Vilnius, 1997. – P. 401–402.
96. Sawicki J. Z dziejów „Wielkiego Wschodu Litwy“ // Przegląd Wschodni. – Warszawa, 1997, t. 4, z. 2 (14), p. 443–448.
97. Wróblewski Tadeusz Stanisław (1858–1925), adwokat, bibliofil... // Nowa encyklopedia powszechna PWN. – Warszawa, 1997. – T. 6 : S–Z. – P. 898.
98. Daugėla G. Atidaryta Tado Vrublevskio skaitykla. – Iliustr. // Mokslo ir technika. – 1998, Nr. 12, p. 15.
99. Kalėda A. Integralumo strategijos : (M. Davainio-Silvestraičio „Litwa“) // Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1900–1940 : [straipsnių rinkinys]. – Vilnius, 1998. – P. 112–118.
100. Labanauskienė D. Tado Vrublevskio skaitykla Mokslų akademijos bibliotekoje // Lietuvos aidas. – 1998, lapkr. 3, p. 15; Darbininkas. – 1998, saus. 8, p. 6–7.
101. Marcinkevičius J. Gera tarnauti knygai : [pokalbis] / kalbėjosi: A. Juozaitis, A. Konickis. – Portr., iliustr. // Naujoji romuva. – 1998, Nr. 4, p. 8–11.
102. Rimša V. Tado Vrublevskio 140-osioms metinėms. – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – 1998, spal. 8, p. 2.
103. Seselskytė A. Lietuvių mokslo draugija tarpukariu. – Bibliogr. išnašose // Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1900–1940 : [straipsnių rinkinys]. – Vilnius, 1998. – P. 123–129.
104. Skudutienė V. Tado Vrublevskio dovanos. – Portr. // Vilniaus balsas. – 1998, rugpj. 21, p. 4.
105. Zemlickas G. Knygų šventovės Vilniuje kūrėjui. – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – 1998, lapkr. 19, p. 8.
106. Marcinkevičius J. Zaslūžony wilnianin, wspaniały człowiek i erudyta : [pokalbis] / kalbėjosi H. Jotkiallo. – Iliustr. // Kurier Wileński. – 1998, 7 list., p. 1, 7.
107. Miknys R. Spuścizna Ludwika Abramowicza, Heleny Romer-Ochenkowskiej i Michała Romera w Bibliotece Akademii nauk Litwy jako źródło dziejów bylego Wielkiego Księstwa Litewskiego i Wschodnich obszarów Korony // Białostoczczyzna. – Białystok, 1998, Nr 4, p. 41–45.
108. Сталюнас Д. Гражданин Великого Княжества Литовского. – (Имена и судьбы). – Bibliogr. : 19 pavad. // Вильнюс, 95. – Вильнюс, 1998, март/апр. [№ 2], p. 122–143.
109. Kairienė J. Tado Vrublevskio kolekcija : senieji lietuviški spaudiniai : 140-osioms Tado Vrublevskio gimimo metinėms. – Iliustr. // Mokslo ir gyvenimas. – 1999, Nr. 1, p. 35–37.
110. Mackonis R. Tadas Vrublevskis (1858–1925) : atsiminimai. – Iliustr. // Mackonis R. Senoji vilniečių karta : portretų eskizai. – Vilnius, 1999. – P. 220–228.
111. Sawicki J. Mykolas Römeris ir buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių tautinės problemos. – Vilnius : Eugrimas, 1999. – 192 p. – (Lietuvių Atgimimo istorijos studijos; t. 15). – Santr. lenk. – Asmenvardžių r-klė : p. 184–188. – Vietovardžių r-klė : p. 189–191.
112. Romanowski A. Młoda Polska Wileńska. – Kraków : Universitas, 1999. – 456 p., [47] lap. nuotr. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose. – Pavardžių r-klė : p. 427–451.

113. Sawicki J. Wolnomularstwo a stosunki polsko-litewskie w pierwszej połowie XX wieku. – Bibliogr. str. gale // Lithuania. – Warszawa, 1999, Nr 1/2, p. 58–66.
114. Miknys R. Pilietinės visuomenės ir tautinių santykių modelis M. Römerio Dienoraštyje. – Bibliogr. išnašose // Mykolas Römeris ir Lietuva : teminis straipsnių rinkinys / sudarytojas M. Maksimaitis. – Vilnius, 2000. – P. 46–54.
115. Vrublevskis Tadas (1858 11 08–1925 07 03) : advokatas, Lietuvos MA bibliotekos fundatorius // Čaplinskas A. R. Vilniaus gatvės : istorija, vardynas, žemėlapiai. – Vilnius, 2000. – P. 97.

The Review of 1940–2000 Publications on the Life and Activities of T. Wróblewski

S U M M A R Y

The object of the review is one biographical essay, which was published separately, as well as, small pieces of information, articles from the newspapers, magazines and selections, academic researches in the continuous publications, memoirs or references in publications concerning other topics.

During a 60 year period there have been summoned 115 publications in Lithuanian, Polish, Russian, Belorussian and English languages on T. Wróblewski personality, his views and on his books' collections. There are 69 publications in Lithuanian, 39 – in Polish, 7 – in Russian and one by one in Belarussian and in English. It is worth of notice that during the period from 1940 to 1990 there appeared 61 publications and during 10 years period (1991–2000) there have been published 54 publications. All alone in 1996 there were 14 and in 1998 – 11 publications released.